

הכתוב האומר: יסוד סובב וקרנות היו באמה בת חמשה, באופן אחר:

“חיק האמה” — שאמר עליה הכתוב שהיתה באמה בת חמשה טפחים — היינו האמה שבגובהה [בגובה היסוד] אך לא בכניסת היסוד.⁽¹¹⁾

ונתיישב לנו בפירוש זה הקושיא ממידות רוחב המזבח, שהרי הטפח הנוסף של כניסת היסוד מצמצם בשני טפחים את רחבו הנוטר של המזבח, ואם כן — אף אם אמות רוחב הסובב והקרנות היו באמה בת חמשה טפחים — לא תמצא אמה שלימה יותר מהמידות שנשנו במשנה, ובפחות מאמה לא איכפת לך, שאין הכתוב והתנא מתיחסים לטפחים אלא לאמות שלימות.⁽¹²⁾

“אמה רוחב” — שאמר עליה הכתוב שהיא בת חמשה טפחים — היינו בכניסה של הסובב, אך לא בגובה שמן היסוד ועד הסובב —

ובצירוף עם מה שתבאר הגמרא שאף גובה הקרנות היה באמה בת חמשה טפחים, תתבאר גם הכרייתא דעולת העוף, וכפי שתבאר הגמרא בהמשך.

“גבולה אל שפתה סביב”:

לא שנא הכי, ולא שנא הכי, בין בגובה ובין זצ-א

כל העזרה — כולל הבית הקדוש הבנוי בתוכה — היתה אורך מאה ושמונים ושבע אמות על רוחב מאה ושלשים וחמש אמות, ממזרח למערב הוא האורך שהיה מאה ושמונים ושבע אמות; וכך היתה החלוקה לאורך העזרה:

מקום דריסת רגלי ישראל: אחת עשרה אמה.

ומקום דריסת רגלי הכהנים: אחת עשרה אמה.

המזבח שבעזרה: שלשים ושתים אמות.

בין אולם שלפנים מן המזבח ולמזבח: עשרים ושתים אמה.

אורך ההיכל עם בית קדשי הקדשים: מאה אמה.

אחת עשרה אמה הנותרים לאחורי בית הכפורת.

הרי נמצא, שאם לא היה המזבח אלא שלשים ואחת אמה, הרי שלא תפש משטח העזרה כולה אלא אורך זה, ונוספה אמה אחת שהיתה בין אולם ולמזבח, או במקום דריסת ישראל והכהנים היתה אמה נוספת.⁽¹⁰⁾

אלא מכח קושיא זו מפרשת הגמרא את

חמשה.

12. כן הוא לשיטת רש"י; ואילו להרמב"ם מתיישבת הקושיא ממידות המזבח, במה שכתב הרמב"ם שאמת רוחב הקרנות היה באמה בת ששה טפחים, ויתבאר ביתר פירוט בהמשך הסוגיא בהערות.

10. נתבאר על פי רש"י; אם כי לכאורה יש לנו גם לומר, שאחורי בית הכפורת היה יותר מאחת עשרה אמה.

11. כן הוא לשיטת רש"י שעל פיו מתבאר סוגייתנו; ולהרמב"ם כפי שיתבאר בהערות שבהמשך הענין, בין זו ובין זו היו באמה בת

דמים העליונים לתחתונים — **כמה** הוי? **עשרין ותשעה** טפחים, מחציתן של חמשים ושמנת הטפחים של גובה המזבח.

ומשפת הקרנות ועד סובב כמה הוי? **עשרין ותלתא** טפחים, דהיינו, אמת גובה של קרן חמשה טפחים, ושלשת האמות שמתחתית הקרנות ועד הסובב היו באמות בנות ששה טפחים, הרי עשרים ושלושה טפחים.

וכמה בציר לפלגיה דמזבח [כמה חסר מן הסובב ולמטה ועד מחצית המזבח] הלוא **שיתא** טפחים; והיינו דתנן:

ברוחב היתה אמתו בת חמשה טפחים.⁽¹⁾ ומבאר הגמרא, כיצד על פי הפירוש שנתבאר הפסוק, מתיישבת הברייתא דסדר עולת העוף:

גובה המזבח — שהיה עשר אמות **כמה** הוי בטפחים? **המשיך ותמניא** [חמשים ושמנה טפחים], שהרי כל אמותיו באמה בת ששה טפחים, מלבד אמת הגובה של היסוד, ואמת הגובה של הקרן שהיו באמות בנות חמשה טפחים.

ופלגיה דמזבח — שהוא הקו המבדיל בין

הגמרא: [אפילו] אי בעי למימר נמי [שהיתה הכניסה] באמה בת חמש לא איכפת לן [כלומר, לא תהא קושיא מהמשנה במדות ומלשון הכתוב, ואף שבהכרח נוסף על מקום המערכה שני טפחים], כיון דכניסת יסוד [הלוא היא] באמה בת שש, [נמצא ד]לא פש ליה בין קרן לקרן אלא עשרים ושש אמות וארבעה טפחים: שתיים מכניסה דסובב, ושתיים מכניסה דקרנות, וכיון דלא הוי אמה לא חשיב לה; [כלומר, הרי לעולם לא תגיע לאמה שלימה נוספת, מאחר שכניסת היסוד היתה אמה שלימה, ומאידך, הרי כניסת הסובב שהיתה באמה בת חמשה כבר הוסיפה שני טפחים, ומוכרחים לומר שאין המשנה והכתוב מחשיבים ת הטפחים, ושוב לא איכפת לן לומר, שהיה העורף ארבעה טפחים בגלל הקרנות ולא שני טפחים בלבד בגלל הסובב].

ומשמעות לשונו היא, שאין הדבר מוכרע; וקשה לומר כן, שהרי כל הסוגיא באה לברר איך היה; ועוד, הרי מתחילה נקטה הגמרא בפשיטות שאמת הקרן שהיא באמה בת חמשה היינו אמת הרוחב, וכפי שנתבאר בהערה לעיל מלשון הכתוב, ומה טעם יש להסתפק בזה לפי מסקנת

1. א. **פירש רבינו גרשום**: לא שנא בגובהה ולא שנא בכניסה היו אמות הקרן באמה בת חמשה טפחים; וראה עוד ברש"י בעירובין ד א בסוף ד"ה וזה גב המזבח, שכתב "ובמסכת מנחות מפרש ליה להאי קרא ... וקרנות לא שנא גובהן ולא שנא רוחבן באמה קטנה".

ב. **אבל רש"י כאן כתב**: גבולה אל שפתה סביב גבהו דקרן באמה בת חמשה, ובשיטה מקובצת הוסיף בגמרא "גבולה אל שפתה סביב: גובהה", וזה מתיישב עם פירוש רש"י; [וראה בזבח תודה לזבחים נד ב שכתב על דבריהם: ואתי שפיר מאד לדידהו מה דקאמר בגמרא "לא שנא הכי ולא שנא הכי", ודלא כמו שפירש רש"י במנחות].

והטעם שמפרשת הגמרא שגובה הקרן היה באמה בת חמשה טפחים, ואף שלשון הכתוב מורה שהנידון הוא על הרוחב וכפי שנתבאר בהערה לעיל, היינו משום שאם לא כן לא יהא החשבון מכוון בברייתא דעולת העוף, שאין החשבון עולה בדקדוק אלא אם תאמר שאמת גובה הקרנות היתה באמה בת חמשה טפחים.

ומה שאמרו "לא שנא הכי ולא שנא הכי" מתיחס לכניסתן של הקרנות, ועליהן אומרת

אם עשאה — אם מיצה הכהן את הדם בעומדו על הסובב — **למטה מרגליו אפילו עד אמה אחת** בת חמשה טפחים **כשר**, שהרי בשיעור זה הוא מזה טפח למעלה ממחצית המזבח.⁽²⁾

דיקא נמי כאשר פירשנו את הכתוב גבי יסוד שהוא מתיחס לאמת הגובה, ואילו בסובב מתיחס הכתוב לאמת הרוחב, **מדכתיב**:

“**חיק האמה ואמה רוחב**”, ושינה הכתוב בלשונו, כדי להשמיענו: זה בגובה וזה ברוחב —

ומסקינן: **אכן שמע מינה!**⁽³⁾

כאן שבה הגמרא לפרש את המשנה בכלים שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, את מה היו מודדים באמות בינוניות; ומפרשת:

וכמה טפחים היא אמה בינונית?

אמר רבי יוחנן: ששה טפחים.

אמר רבי יוסי בר אבין: אף אנן במשנתנו **נמי תנינא** שאמה בינונית היא ששה טפחים, שהרי שנינו:

רבי מאיר אומר: השולחן ארכו שנים עשר טפחים [“אמתיים” באמה בת ששה], **ורחבו**

חמשה טפחים, ורחבו באמה בת ששה טפחים, וזה דלא כרש”י.

וכתבו האחרונים, שאם כי מה שכתב הרמב”ם שאמת כניסת היסוד היתה אף היא באמה בת חמשה טפחים, יש להעמיס כן אף בלשון הגמרא ודלא כפירוש רש”י; מכל מקום מה שכתב באמת רוחב הקרנות שהיתה באמה בת ששה, אי אפשר להעמיס כן בלשון הגמרא “לא שנה הכי ולא שנה הכי”; **ובחק נתן צידד לומר שהרמב”ם לא גריס לה**; [ומיהו אכתי קשה: הרי לשון הכתוב מורה שהנידון הוא על רוחב הקרן, וכפי שנתבאר בהערות לעיל להוכיח כן מדברי הגמרא]; **וראה עוד בזבח תודה לזבחים נד ב**, מה שכתב בגירסת הרמב”ם.

וכבר נתבאר, שהרמב”ם לשיטתו ביסוד שכניסתו היא באמה בת חמשה טפחים, מוכרח לומר שרוחב הקרנות היה באמה בת ששה טפחים, כי בהכרח צריכים אנו לומר שאחת הכניסות היה באמה בת חמשה טפחים, שהרי אם היו כולם באמה בת ששה טפחים, הרי זו היא סברת הגמרא שנדחתה מלשון המשנה והכתוב; ולזה נתכוין **הזבח תודה לזבחים נד ב**.

הגמרא; ובמשנה למלך [בית הבחירה ב ז] נראה שהבין ברש”י, כי אכן היה רוחב כניסת הקרנות באמה בת חמשה טפחים, ראה שם שתמה מכח זה על הכסף משנה.

ג. שיטת הרמב”ם באמות הקרנות כבר נרמזה לעיל, ותבאר יותר בסוף הסוגיא בהערות.

2. נתבאר על פי רש”י לעיל בכגון דא, וראה מה שנתבאר בהערה שם.

3. א. כבר נתבאר, **שלהרמב”ם** [בית הבחירה ב ז] שיטה אחרת **כביאור סוגייתנו**, וזה לשונו: כך היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים וכנס חמשה טפחים זהו יסוד [ומבואר שאמת היסוד היתה הן בגובה והן בכניסה באמה בת חמשה טפחים, שלא כפירוש רש”י] ... עלה שלשים טפחים וכנס חמשה טפחים זהו סובב [וכמסקנת הסוגיא שאמת הסובב ברחבה בלבד היתה באמה בת חמשה טפחים] ... גובה כל קרן וקרן חמשה טפחים [כרש”י], וריבוע כל קרן אמה על אמה [היינו, גובה הקרן באמה בת

שושן הבירה] אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן מזרחית דרומית.

זו שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה בארכה על אמה של משה שהיא ששה טפחים בחצי אצבע [שמינית טפח].

וזו שעל קרן מזרחית דרומית, היתה יתירה עליה [על חברתה] בחצי אצבע, נמצאת זו השניה יתירה על של משה באצבע שלימה.

ולמה אמרו: (4) אחת גדולה ואחת קטנה, כלומר, למה היו כלל אותן שתי אמות שהיו אחת גדולה ואחת קטנה; והרי די לנו באמה של משה, שהיא האמה המדויקת!?

ומפרש: כדי שיהו האומנים שמקבלין עליהם לעשות כך וכך אמות למקדש:

ששה טפחים ["אמה" באמה בת ששה], הרי שרבי מאיר המודד את אמת הכלים באמה בינונית, מחשב לכל אמה מן השולחן ששה טפחים.

ומדייקת הגמרא מלשון "בינונית":

מכלל דאיבא אמה דנפישא מינה [וכי יש אמה שהיא גדולה מאמה זו], ולכן נקראת היא בינונית, כי יש אמה קטנה ממנה והיא אמה בת חמשה טפחים, ויש גדולה הימנה!?

אין, אכן יש אמה גדולה הימנה, והא תנן [וכאשר שנינו] במסכת כלים יז ט:

שתי אמות [קני מידה באורך אמה] היו בבית שני בשושן הבירה [בית בנוי על גובה השער המזרחי של הר הבית, ומצוייר עליו

מכוון, כבר ביאר המשנה למלך שם [וראה שפת אמת ורש"ש כאן], דהיינו דוקא שלא לומר בכתוב שהחשבון היה עורף באמה שלימה ו"לא דק" וכפי שרצינו לומר בדברי התנא, אך סברת הגמרא שפחות מאמה שלימה לא חשיב, זה יתכן לומר גם בכתוב.

ואולם הראב"ד השיג שם על הרמב"ם שחשב למקום המערכה עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים, וכתב: אולי אינו כן, כי הארבעה טפחים הם כניסת הקרנות מדפני המזבח; כלומר, לא היו הקרנות עומדות בשוה עם שפת המזבח אלא מכונסים היו שני טפחים ממנו, והפחיתו את מקום המערכה באבעת הטפחים הנוספים על הכתוב ועל השנוי במשנה במדות; ומה שמכריחו לומר כן, הוא כדי לקיים את לשון הכתוב בדקדוק.

4. כן היא הגירסא גם במשנה בכלים; ובפסחים

ב. כתב הרמב"ם שם: נמצא מקום המערכה רוחב ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים על ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים.

והחשבון הוא לשיטתו: כי המזבח היה שלשים ושתיים על שלשים ושתיים, ופחת עד למקום המערכה ארבע אמות מכל צד של כניסת היסוד הסובב הקרנות ומקום הילוך הכהנים, הרי עשרים וארבע אמות; אך נוסף עליו מכל צד שני טפחים של כניסת היסוד והסובב שלפי שיטת הרמב"ם היו שניהם באמה בת חמשה. ולשיטת רש"י כבר נתבאר בהערה לעיל שהיה החשבון שוה לרמב"ם לפי הבנת המשנה למלך, ובכל אופן היו שם שני טפחים עורף בגלל הסובב.

ג. לכל הפירושים צריכים אנו לומר בלשון הכתוב שאינו מביא בחשבון אלא אמות שלמות, שהרי הכתוב אומר שמקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע; ואף שלעיל הוכיחה הגמרא מהכתוב שהחשבון הוא

נוטלין בקטנה [באמה של משה], כלומר, היה הגזבר מתנה עם האומנים, כך וכך אמות תבנו לבדק הבית בכך וכך דמים לכל אמה באמה של משה —

ומחזירין בגדולה, כלומר, בגמר העבודה כאשר היו באים לחשבון התשלום, היו מחשבים להם את מחירה של אמה גדולה שעשו במחיר שקבעו לאמה קטנה, ונמצא, שהיו מוותרים משלהם, שהרי נותנים להקדש עבודה גדולה, ונוטלים שכר רק על עבודה קטנה.

והטעם: כדי שלא יבואו לידי מעילה בשכר שקיבלו מן ההקדש, כי הואיל ואי אפשר לצמצם את המידה, שמא יטלו שכר יותר מן המגיע להם, ונמצאו באים לידי מעילה.⁽⁵⁾

ומפרשת הגמרא את המשנה בכלים:

ותרתי גדולות למה לי, והרי די לנו באחת של משה, ובאחת מן האמות הגדולות?!

ומשנינן: חדא — זו שעל קרן מזרחית צפונית שהיתה יתירה על של משה בחצי אצבע

בלבד — לכספא ודהבא [לכסף וזהב], לפי שאומנות יקרה היא, ואין טוב להפסידם כל כך.⁽⁶⁾

חדא — זו שעל קרן מזרחית דרומית, שהיתה יתירה על של משה באצבע — לבניינא [לבנין].⁽⁷⁾

תנן התם במסכת מידות א ג: שער המזרח של הר הבית עליו שושן הבריה צורה [מצויירת עליו שושן הבריה].

ומפרשינן: מאי טעמא היתה עיר זו מצויירת שם?

ונחלקו בדבר רב הסדא ורב יצחק בר אבדימי:

חד מהם אמר: כדי שידעו ויראו מתיבין באו, ויתנו הודאה למלכות פרס שיצאו משם.⁽⁸⁾

וחד מהם אמר: כדי שתהא אימת מלכות פרס עליהן, ולא ימרדו בהם.⁽⁹⁾

אמר רבי ינאי: לעולם תהא אימת מלכות

פו א הגירסא היא: "ולמה היו".

5. נתבאר על פי רש"י בפסחים פו א ורש"י כאן; ומכל ביאור רש"י בענין זה נראה, שהיו האומנים עוסקים בשל הקדש ונוטלים שכר על עבודתם בקבלנות; אך ראה היטב בתוספות ד"ה שלא.

6. ולפיכך היתה נתונה בקרן מזרחית "צפונית", על שם הכתוב "צפון מזהב יאתה"; תוספות.

7. הענין נתבאר על פי רש"י; אבל הרמב"ם שיטה אחרת לו בכל זה, והובאה שיטתו וביאורה ביד בנימין.

8. נתבאר על פי רש"י.

ורבינו גרשום פירש: שיכירו בנסים שעשה להם הקב"ה שמשם עלו.

ורבינו חננאל בפסחים פו א פירש: כלומר, בעוונותיכם גליתם לבבל, ועתה משם עליתם, וכל זמן שרואים אותה הצורה, זוכרים הגלות, והדורות הבאים מספרים לבניהם.

והמהרש"א כתב: כדי שיזכור האדם בעת גדולתו את שפלותו שכבר היה, כענין זכר ליציאת מצרים.

9. ראה לשון הרמב"ם בפירוש המשניות [כלים יז ט]: עשו זה בעבור שעלו משושן

עליך —

שנאמר [שמות יא ח] גבי משה כשהתרה בפרעה על מכת בכורות: "וירדו כל עבדיך אלה אלי, והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך", ואילו **לדידה לא קאמר** ליה [לא הזכיר משה את פרעה עצמו בין היורדים אליו].⁽¹⁰⁾

רבי יוחנן אמר: מהכא יש ללמוד שתהא אימת מלכות עליך:

שנאמר [מלכים א, יח]: "ויד ה' היתה אל אליהו, וישנם מתניו וירין לפני אחאב — שהיה רוכב על סוסו — עד בואכה יזרעאלה", ועשה כן משום כבודו של המלך אחאב, שאין דרך מלכים ללכת יחידי.⁽¹¹⁾

אגב שהביאה הגמרא מחלוקת רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי, מביאה הגמרא עוד מחלוקת אחת שנחלקו:

כתיב [יחזקאל מז יב], גבי הנחל שעתיד לצאת מבית קדשי הקדשים:

"ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל, לא יכול עלהו ולא יתום פרוו והיו [והיה] פרוו למאכל ועלהו לתרופה"; ונחלקו רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי בפירוש "לתרופה", ופירושהו בלשון נוטריקון:⁽¹²⁾

חד מהם אמר: להתיר פה שלמעלה, כלומר, אלם כי יאכל ממנו — ידבר.

וחד מהם אמר: להתיר פה שלמטה, כלומר, עקרה כי תאכל ממנו — תיפקד.

איתמר עוד שנחלקו בזה אמוראים אחרים, ופירשו יותר את דבריהם:

חזקיה אמר: להתיר פה אלמים.

בר קפרא אמר: להתיר פה עקרות.

תנו רבנן: כתיב [ויקרא כד ה] בפרשת סידור לחם הפנים: "ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת. ושמת אותם שתים מערכות

ומפרשינן "שתהא אימתו עליך", אבל לדרשת רבי ינאי מוכח אפילו במלכי אומות; [ויש להעיר עוד, כבוד שמענו, אימה לא שמענו].

ב. הוסיף המהרש"א בזבחים קב א: והענין, שראוי לחלוק כבוד אפילו למלכים הקדמונים הרשעים כאלו שזכר, וכדאמרינן בברכות בפרק הרואה, דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, והמזולזל בכבודם כאילו פוגע בכבוד המקום; וראה עוד שם תוספת ביאור במעשה דאליהו ואחאב.

12. וכן מצינו לעיל סו ב כמה פסוקים המתפרשים בלשון נוטריקון; ומיהו פשטות הכתוב הוא מלשון רפואה, כמבואר ברש"י

הבירה, כדי שיזכרו עמידתם בו, ויהיה אימת מלכות עליהם; ונראים הדברים כאילו הרכיב הרמב"ם את שתי השיטות.

10. הוסיף רש"י: ואף על גב דלמסקנא הכי הוא; [והנה הכתוב — שמות יב ל — אומר: "ויקם פרעה לילה, הוא וכל עבדיו .. ויקרא למשה ולאהרן לילה, ויאמר קומו צאו מתוך עמי ...", ואם כן משמע שלא ירד אל משה, אך ראה רש"י בחומש שם].

11. א. העיר ב"שפת אמת": מכאן מוכח רק גבי מלך ישראל, דמדאורייתא צריך שתהא אימתו עליו, מדכתיב "שום תשים עליך מלך",

שש המערכת, על השולחן הטהור לפני ה", ומפרשת הברייתא את אריכות פירוט הכתוב:

אילו נאמר רק: "ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות, ושמת אותם שתים מערכות", ולא נאמר "שש המערכת", כי אז:

הייתי אומר: ישימו — אם ירצו — שתי מערכות אחת של ארבע ואחת של שמונה.⁽¹³⁾

לכך נאמר: "שש המערכת".

ואילו נאמר רק "שתים מערכות שש המערכת", ולא אמר הכתוב שיאפו בסך הכל "שתים עשרה חלות", כי אז הייתי אומר: "שש המערכת" אינו בא רק לפרש כמה יהיו בכל מערכת, אלא מערכת נוספת היא של שש חלות, וישימו שלש מערכות של שש חלות — (14)

לכך נאמר: "ואפית אותה שתים עשרה חלות", ללמד, שלא תשים אלא שתים עשרה חלות.

ואילו נאמר רק: "שתים עשרה חלות" ו"מערכות", ולא נאמר "שתיים" ו"שש",

כלומר, אילו היה הכתוב אומר: "ולקחת סולת ואפית אותה שתים עשרה חלות ... ושמת אותם מערכות על השולחן הטהור", כי אז הייתי אומר: יעשה משתים עשרה החלות שלשה מערכות של ארבע ארבע חלות —

לכך נאמר: "שתים מערכות" ו"שש המערכת".

הא עוד שלא יאמרו שלש מקראות הללו לא למדנו, הרי ראית בעיניך שאם לא היו כתובים שלשת המקראות הללו לא היינו יודעים כיצד מסדרים את השולחן.

הא כיצד מסדרים את השולחן:

נותן שתים מערכות של שש חלות.

מוסיפה הברייתא: ואם נתן מערכת אחת של ארבע חלות, ומערכת אחת של שמונה חלות — לא יצא.

ואם נתן שתים מערכות של שבע שבע חלות כל אחת:

רבי אומר: רואין את החלה העליונה⁽¹⁵⁾ כאילו אינה, ויצא.

ביחזקאל.

13. א. או חלוקה אחרת כיוצא בזה, תוספות.

ב. בשפת אמת העיר: מהיכי תיתי לומר כן, והרי כיון דכתב "שתים" מסתמא שניהם שוין; וכבר עמד בזה הר"ש משאנץ בפרשת אמור, וביאר: אף על גב דמשמע שצריך שתיהן שוות כמו שני עשרונים, מכל מקום הוי אמינא למצוה, אבל אם עשה כשאינן שוות שפיר דמי,

כדאמרינן — יומא סב א — גבי שני שעירי עיזים דיום הכפורים; וכן צידד השפת אמת לומר, אלא ש"הייתי אומר" לא משמע לו כן.

14. נכתב ונתבאר לפי גירסתנו; וראה עוד ברש"י גירסא אחרת ופירושה.

15. א. דוקא העליונה, כי התחתונה צריכה שתהא מונחת על טהרו של שולחן, כמבואר

ומקשינן עלה: והא בעינן "ונתת על המערכת לבונה זכה", ואם יש שם אחת יתירה, הרי אין הלבונה נתונה על המערכת, שהחלה העליונה חוצצת. (16)

אמר תירץ ליה רב הסדא לרב המנונא, ואמרי לה, יש האומרים רב המנונא הוא זה שתירץ לרב הסדא:

רבי לטעמיה, דאמר: זו שאמרה תורה "ונתת על המערכת לבונה זה", האי "על" היינו בסמוך למערכת ולא עליה. (17)

דתניא: רבי אומר: "ונתת על המערכת

לבונה זכה", "על" היינו בסמוך.

אתה אומר "על" היינו בסמוך, או אינו אלא "על המערכת" ממש?

כשהוא אומר [שמות מ]: "וסכות על הארון את הפרוכת", והיא הלוא לא היתה על הארון אלא מפרידה בין הקודש ובין קודש הקדשים, הוי אומר: "על" היינו בסמוך.

שנינו במשנה: כל הכלים שהיו במקדש ארכן לארכו של בית:

תנו רבנן: כל הכלים שבמקדש, היה ארכן

בתורת כהנים פרשת אמור מלשון "על השולחן הטהור".

ב. כתבו התוספות: תימה, הא אין שולחן מקדש יותר משנים עשר טפחים [כדליל צו א] ונמצאו בזיכין למעלה משנים עשר! והיינו לפי שיטתם לעיל צו א ד"ה והאיכא בזיכין, שהשולחן הוא המקדש את הזיכין, ראה בהערה שם.

ויש לומר: כגון דמשקע ליה לשביעי עד שהוא בתוך הששי, ומיירי שעשאו באותו ענין שיכול לשקע בתוכו.

ובצאן קדשים ביאר את קושייתם: למה מקשה הגמרא משום חציצה, תיפוק ליה מטעם זה; אך לביאור הגמרא דרבי סבר "על בסמוך" ניחא; ובשפת אמת לא פירש כן, וכמובא בהערה 17.

ומיהו הקשה בצאן קדשים: שמה באמת אין כוונת הגמרא להקשות משום חציצה, אלא משום שאין הזיכין מתקדשין, ולא יישב.

16. [יש לעיין: הרי מין במינו אינו חוצץ].

17. כתב בשפת אמת: בפשוטו, רבי סובר

כאבא שאול שבמשנה לעיל צו א.

אך מהתוספות נראה שלא הבינו כן [היינו ממה שהקשו בד"ה רואין, איך מתקדשת הלבונה על המערכת, וכמובא בהערה 15]; והיינו משום דקשיא להו לשון הגמרא שהיה לה לומר "רבי כאבא שאול סבירא ליה", דמהא דסבירא ליה ד"על בסמוך" אין ראייה, דמכל מקום מצי סבר כרבי יהודה דמתניתין דשולחן ארכו עשרה וממילא הזיכין על המערכת היה, דנהי ד"על" פירושו נמי בסמוך, מכל מקום עליו וודאי בכלל "על" הוא; [דבריו צ"ע לכאורה, שהרי דברי רבי לא נאמרו בעלמא, אלא על הלבונה].

ולכן הבינו התוספות את פירוש הגמרא, דלמאן דאמר "על" בסמוך אין חציצה פוסלת, והלחם המיותר כמאן דליתא, ושפיר קרי "בסמוך", ובה מובנים דבריהם בד"ה רואין, ע"כ; וראה הערה 15.

וראה בכסף משנה בשם מהר"י קורקוס בהלכות תמידין ומוספין ה ב, שכתב לבאר בטעם הרמב"ם שם שפסק כאבא שאול: ופסק כמותו, משום שדעת רבי שם — סבא — גבי הנפת לחם וכבשים וכמותו, והלכה כרבי משום דמפרשי אמוראי טעמו, ועוד דבפרק הקומץ [כו

כתיב [מלכים א, ח]: "ויביאו הכהנים [בימי שלמה] את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית אל קודש הקדשים ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקודש על פני הדביר ולא יראו החוצה":

"ויאריכו הבדים", יכול לא יהיו נוגעין הבדים בפרוכת שהיתה כנגדם בפתח בית קדשי הקדשים —

תלמוד לומר "ויראו ראשי הבדים".

אי "ויראו" יכול יהו נראים ממש, והיו מקרעין חורים בפרוכת ויוצאים לחוץ?

תלמוד לומר: "לא יראו החוצה" —

הא כיצד יתקיימו שני מקראות אלו?

דוחקין וכולטין בפרוכת, ודומין כמין שני צא-ב רדי אשה; (1) שנאמר [שיר א יג]:

"צרור המור דודי לי, בין שדי ילין", השכינה שורה בין שני הבדים שהם כשדי אשה. (2)

ועדיין צריך לפרש כדי לקיים את ההוכחה

נתון לארכו של בית, הוין מהארון שארכו היה נתון לרחבו של בית, וכך היה מונח וכך היו בדיו מונחין, מפרש לה ואזיל.

שואלת הגמרא: מאי קאמר "וכך היה מונח, וכך היו בדיו מונחין"?

ומפרשינן דהכי קאמר: בהכרח שכך היה מונח [ארכו לרחבו של בית מן הצפון לדרום], מדכך מן המזרח למערב היו בדיו שהיו לרחבו של ארון — כפי שמוכיחה את כל זה הגמרא בהמשך הענין — מונחין, כלומר, בהכרח שארכו של ארון מונח מן הצפון לדרום, שהרי בדיו שהיו ברחבו עומדים מן המזרח למערב.

שואלת הגמרא: ובדיו — שהיו עומדים מן המזרח למערב — מנלן?

ומפרשינן: מהא דתניא:

במשכן שעשה משה היתה פרוכת מבדילה בין הקודש ובין קודש הקדשים; ואילו בבית המקדש הראשון היה קיר הנקרא "אמה טרקסין" מבדיל ביניהם; ומכל מקום היה בפתח הכניסה לקודש הקדשים פרוכת שהונחה שם לצניעות.

ב] בעו רבי יצחק אליביה; [ומן התימא שלא הזכיר שדברי רבי בענין הלבונה נאמרו].

1. לחיבתן של ישראל, תוספות.

2. א. הפסוק הקודם לפסוק זה הוא: "עד שהמלך במסבו, נרדי נתן ריחו", היינו: בעוד המלך על השולחן במסיבת חופתו, הרי אני כנסת ישראל הבאשתי, והכוונה לחטא העגל בעוד שהשכינה שוה בהר סיני; ומוסיף הכתוב

ואומר "צרור המור דודי לי", דודי — היא השכינה — נעשה לי כמי שיש לו צרור המור בחיקו, ואומר לו: הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון שאיבדת, כך הקב"ה נתרצה לישראל על מעשה העגל, ואמר להם לישראל: התנדבו למשכן ויבוא זהב המשכן ויפר על העגל, ו"בין שדי ילין", אף על פי שמעלתי בו אמר לשכון שם בין שני בדי הארון. ב. כתבו התוספות: מעשה נס היה, שהרי בית קדשי הקדשים היה עשרים אמה על עשרים